

1. ISAIA

1.1. Integritatea cărții

Deja în 1783 J.G. Eichhorn a identificat un autor diferit de Isaia secolului al 8-lea începând cu cap. 40. Apoi B. Duhm în 1892 a identificat un al treilea autor în cap. 56-66.

În sprijinul acestei separări, trebuie precizat că profetul din cap. 1-39 e contemporan cu regele Uzia (6:1), adică anul 740, iar dușmanii avuți în vedere sunt asirienii, pe când cel din 44:28; 45:1 cu regele Cirus, adică 539.

1.2. Viața

Profetul Isaia (Y^ešayahu) fiul lui Amoț a activat între 740-701, fiind contemporan cu evenimente cruciale în istoria Israelului: războiul siro-efraimit (734-732), campaniile asiriene împotriva regatului nordic, care au culminat cu cucerirea Samariei (722/1), revolta filisteană împotriva asirienilor (711), asedierea Ierusalimului (701).

Își numește se pare soția profeteasă, iar celor 2 copii le dă, ca și Osea, nume simbolice: Še'ar-yašub („[doar] un rest se întoarce [din luptă]” → semn al unei înfrângerii) și Maher-šalal-ḥaš-baz („iute [este] jaful, grabnică prada”).

Provenea din pătura aristocratică a Ierusalimului, având acces la rege (cf. *Is.* 7).

Cuvinte de amenințare împotriva lui Iuda și a Ierusalimului (1–12)

1	rezumat al misiunii lui Isaia
	v. 2-3 fii căzuți
	v. 4-9 Ierusalim ca și Sodoma (701)
	v. 10-17 împotriva cultului
	v. 18-20 chemare la dreptate
	v. 21-28 curățirea Ierusalimului
	v. 29u împotriva cultului de sub copaci (cf. 17:9-11; 57:5; 65:3)
2-4	
	2:1-5 pelerinajul popoarelor spre Sion (= <i>Mih.</i> 4:1-5)
	2:12-17 ziua lui Iahve (cadru v. 6-22)
	3:1-9 împotriva conducătorilor
	3:16-24 împotriva femeilor aristocrate (cf. 3:25-26; 4:1; 32:9u)
	4:2-6 slăvirea Sionului
6-8	așa-zisele „memorii ale lui Isaia” (6:1–8:18, adăugat până la 9:6)
	6 viziune + chemare (relatare pers. I)
	7 întâlnirea cu regele Ahaz în timpul războiului siro-efraimit
	v. 9 „dacă nu credeți, nu veți rezista”
	v. 14 semnul lui Immanuel
	8:1-8 Maher-Šalal-Ḥaš-Baz
	8:11-18 Iahve piatră de încercare; pecetluirea propovăduirii de către ucenici
5; 9-11	cadru pentru cap. 6-8

	5:1-7	cântecul viei
	5:8-24; 10:1-4	vaiuri (cf. 28:1–31:1)
	9:7-20; 5:25-30	retrospectivă istorică cu vers repetitiv „cu toate acestea mânia Lui nu s-a potolit”
	10:5-15	vaiuri pentru Asiria
	10:16șu	cuvinte disparate
	9:1-6; 11:1-16	profeții mesianice
12	adaos: cântec de mulțumire eshatologic	

Cuvinte de amenințare împotriva popoarelor străine (13-23)

titlu: „proorocie” (13:1; 15:1)

13-14	împotriva Babilonului, Asiriei și Filistiei	
	14:12	„cum ai căzut din cer, tu Luceafăr al dimineții”
	14:24-27	împotriva Asiriei; planul lui Iahve referitor la tot pământul
	14:28-32	împotriva Filistiei (v. 30a.32b adaos?)
15-16	împotriva Moabului	
17	împotriva Damascului și a Israelului (v. 1-3.4-6)	
	17:9-11	împotriva grădinilor lui Adonis (cf. 1:29-30)
	17:12-14	năvălirea popoarelor și distrugerea lor (cf. 8:9-10; 29:5u; Ps 48)
18-20	împotriva Egiptului și a Etiopiei	
	18	cuvânt cu ocazia unei solii etiopiene
	20	act simbolic împotriva Egiptului: 3 ani (713-711) gol și desculț
21	împotriva Edomului	
22	împotriva Ierusalimului 701 (v. 1-14) și dregătorilor (v. 15-25)	
23	împotriva Tirului și Sidonului	

24-27 apocalipsa lui Isaia [post-exilică]

Cuvinte împotriva Ierusalimului (către sfârșitul activității) așa-zisul „ciclu asirian” (28-32)

multiple „vaiuri”

28-29		
	28:1-6	vai pentru Samaria (înainte de 722)
	28:7-13	împotriva preoților și profeților
	28:14-22	legământ cu moartea; activitatea lui Dz (28:21; 29:14) v. 16 piatra din capul unghiului
	28:23-29	parabola agricultorului
	29:1-8	vaiuri pentru Ariel/Ierusalim
	29:9-12	împietrire (cf. 6:9u)
30-31	împotriva protecției egiptene (în special 30:1-3; 31:1-3)	
	31:3	egiptenii sunt oameni, nu zei
	32:9-14	împotriva aristocratelor din Ierusalim (cf. 3:16u)

33-35 adaos cuvinte mântuitoare

	33	liturghie cu rugământe și oracol mântuitor (cf. <i>Mih.</i> 7:8u)
--	----	---

	34	pedepsă pentru Moab (cf. <i>Avd.</i> ; <i>Iez.</i> 35)
	35	salvare și reîntoarcere în Sion (cf. <i>Deut-Is.</i>)
36-39		adaos istoric (= <i>4Reg.</i> 18-20): asediul Ierusalimului de către regele asirian Sanherib (701); psalmul de mulțumire al lui Iezechia (38:9u)

1.3. Teme

1.3.1. Critica socială

Ia pentru prima dată între profeți poziție împotriva latifundiarilor (idee reluată de contemporanul său mai tânăr, Miheia):

Is. 5:8: „Vai vouă care clădiți casă lângă casă și grămădiți țarini lângă țarini până nu mai rămâne nici un loc, ca să fiți numai voi stăpânitori în țară!”

De asemenea, este preocupat nu numai de săraci, ci și de categoriile defavorizate precum văduvele și orfanii (*Is.* 1:17.23).

1.3.2. Politica

Isaia se distinge și prin importanța acordată jocurilor politice.

Is. 31:1-3 „Vai de cei ce se coboară în Egipt după ajutor și se bizuie pe caii lor și își pun nădejdea în mulțimea carelor și în puterea călăreților, dar nu-și ațintesc privirea către Sfântul lui Israel și nu caută pe Domnul. ²Dar El este înțelept, El face să vină nenorocirea și nu Își ia înapoi cuvintele. El Se ridică împotriva casei celor fără de lege și împotriva ajutorului celor care săvârșesc nedreptatea. ³Egipteanul este om, nu Dumnezeu, caii lui sunt carne și nu duh. Când Domnul Își va întinde mâna Lui, ocrotitorul se va împiedica și ocrotitul va cădea, iar amândoi împreună vor pieri.”

Tot în acest context trebuie amintit *Is.* 7:9: „Dacă nu credeți nu veți rămâne” (joc de cuvinte între cele două verbe pornind de la o rădăcină comună).

1.3.3. Teologia Sionului

Spre diferență de Amos și Osea, la care erau vii tradițiile legate de Exod și de patriarhi, Isaia scoate în evidență tradiția davidică.

Is. 2:2-4 (= *Mih.* 4:1-3 cu continuare în v. 4-5)

Is. 2:2-4: „Fi-va în vremurile cele de pe urmă, că muntele templului Domnului va fi întărit peste vârful muntelui și se va ridica pe deasupra dealurilor. Și toate popoarele vor curge într-acolo. ³Multe popoare vor veni și vor zice: "Veniți să ne suim în muntele Domnului, în casa Dumnezeului lui Iacov, ca El să ne învețe căile Sale și să mergem pe cărările Sale". Căci din Sion va ieși legea și cuvântul lui Dumnezeu din Ierusalim. ⁴El va judeca neamurile și la popoare fără de număr va da legile Sale. Preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu vor mai învăța războiul.”

Sf. Vasile cel Mare interpretează textul ca referindu-se la timpul NT. „Evanghelia de acolo (din Ierusalim) se vestește lumii”, popoarele vor veni „mânate de Evanghelia care se va propovădui la toată lumea”. În același mod s-a exprimat și Eusebiu de Cezareea: „E vorba de

Evanghelie, care strânge multe popoare la un loc.” În ce privește muntele, Chiril al Alexandriei îl aplica la: „Biserica creștină, imaginată prin muntele Domnului”

Is. 19:18-25 „¹⁸În vremea aceea, vor fi numai cinci cetăți în pământul Egiptului care vor grăi limba Canaanului și vor jura în numele Domnului Savaot; una se va numi "Cetatea Soarelui". ¹⁹În ziua aceea, va fi un jertfelnic în mijlocul pământului Egiptului și un stâlp de pomenire la hotarul lui, pentru Domnul. ²⁰Acesta va fi un semn și o mărturie pentru Domnul Savaot în pământul Egiptului. Când vor striga către Domnul în strâmtorările lor, atunci El le va trimite un mântuitor și un răzbunător oare-i va mântui. ²¹Domnul se va face știut în Egipt și Egiptenii vor cunoaște pe Domnul în ziua aceea. Și vor aduce arderi de tot și prinoase și vor face făgăduințe Domnului și le vor împlini. ²²Și Domnul va bate Egiptul, îl va lovi și apoi îl va vindeca. Și ei se vor întoarce la Domnul și El se va îndupleca și îi va tămădui. ²³În vremea aceea, va fi un drum din Egipt în Asiria și Asiria va merge în Egipt și Egiptul în Asiria și Egiptenii și Asirienii vor sluji pe Domnul. ²⁴În ziua aceea, Israel va fi al treilea în legământul cu Egiptul și cu Asiria, ca o binecuvântare în mijlocul pământului. ²⁵Binecuvântare a Domnului Savaot, Care zice: "Binecuvântat să fie poporul Meu, Egiptul și Asiria, lucrul mâinilor Mele și Israel, moștenirea Mea!"”

Acest text este foarte important, pentru că proclamă mântuirea și pentru alte popoare. De reținut că egiptenii vor avea un altar închinat lui Iahve, vor aduce jertfe și vor cunoaște pe adevăratul Dumnezeu. De asemenea și asirienii îl vor sluji pe Iahve.

Este menționat chiar un legământ întreit între Dumnezeu și Egipt-Asiria-Israel. Egiptul și Asiria sunt numite chiar „poporul Meu”.

Tente universaliste se regăsesc și în profețiile lui Amos, iar mai târziu la Agheu și Maleahi.

1.3.4. Profeții mesianice

O grupare a profețiilor mesianice o constituie memoriile lui Isaia și cadrul lor (Is. 5-11).

Is. 6:13: „Din butucul rămas va lăstări o mlădiță sfântă.”

Motivul mlădiței va fi reluat în Is. 11:1.

Is. 7:14-16: „¹⁴Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn: Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel. ¹⁵El se va hrăni cu lapte și cu miere până în vremea când va ști să arunce răul și să aleagă binele. ¹⁶Că înainte ca fiul acesta să știe să dea la o parte răul și să aleagă binele, pământul de care îți este teamă, din pricina celor doi regi, va fi pustiit.”

Profeția a fost rostită în fața regelui Ahaz al Iudeei, în timpul războiului efrăimit, probabil în 734 sau mai devreme. Nu este foarte clar dacă sensul istoric al profeției îl are în vedere pe fiul lui Ahaz, Iezechia (sau pe un urmaș din casa lui David – cf. Vladimir Petercă) sau pe un fiul al profetului Isaia.

Doar LXX are „fecioară” (ἡ παρθένοϛ), pe când MT are în loc termenul generic de „fată tânără” (‘almā^h), care însă denumește în unele contexte o fecioară (Fac. 24:43). O interesantă atestare ugaritică pune în paralelă expresia „o fecioară naște” (tld btl) cu „iată, o fată naște un fiu” (hl glmt tld bn) [de remarcat că ugariticul glmt corespunde ebraicului ‘almā^h]. La Ugarit formula reprezenta o urare la căsătorie, referindu-se în textul respectiv la căsătoria unor zeități lunare.

Probabil, în sens istoric, se arată că nașterea unui fiu, care primește un nume simbolic, declanșează o numărătoare inversă pentru Damasc („pământul de care îți este teamă”). Până când fiul va ajunge să discearnă ce e rău și ce e bine, Damascul va fi pustiit; acest lucru se va întâmpla în 732.

Sensul mesianic se altoiește practic pe sensul istoric: nașterea lui Imanuel va premerge judecării divine.

În NT textul din v. 14 este citat în Mat. 1:23, iar în Luc. 1:31 profeția este aplicată, având „Iisus” în loc de „Emanuel”. În ambele cazuri însă se evidențiază nașterea virginală. În

acest sens, Sf. **Vasile cel Mare** scria: „Întâiul Adam a luat ființă fără împreunare între bărbat și femeie, și tot așa Noul Adam se naște pe cale neobișnuită”.

În ceea ce privește numele, **Teodoret** explica: „Se numește Imanuel, pentru că Dumnezeu va fi cu noi, Dumnezeu Se va face om ca noi și astfel chipul dumnezeirii și al robului se va cunoaște în Persoana Fiului”. Cu alte cuvinte, Imanuel constituie un temel al întrupării.

Is. 8:22-23; 9:1: „⁸Apoi își vor întoarce privirea spre pământ și iată că acolo va fi strămtorare, întuneric și scârbă și nevoie! Dar noaptea va fi alungată! ²³Căci nu va mai fi întuneric pentru țara care era în nevoie. În vremurile de dedemult el a supus pământul Zabulonului și ținutul lui Neftali; în vremurile cele de pe urmă el va acoperi de slavă calea mării, celălalt țărm al Iordanului, Galileea neamurilor. ⁹ Poporul care locuia întru întuneric va vedea lumină mare și voi cei ce locuiați în latura umbrei morții lumină va străluci peste voi.”

Textele de mai sus apar citate (începând cu 8:23) în *Mat. 4:14-16*. Lumina este Hristos și Evanghelia. Interesant că textul a fost aplicat tocmai regiunii în care Mântuitorul și-a început activitatea.

Is. 9:5-6: „⁵Căci Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie. ⁶Și mare va fi stăpânirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar. Va împărăți pe tronul și peste împărăția lui David, ca s-o întărească și s-o întemeieze prin judecată și prin dreptate, de acum și până-n veac. Râvna Domnului Savaot va face aceasta.”

Comentatorii au considerat o continuare a textului din 7:14 (Sf. **Vasile, Teodoret**).

În denumiri MT se diferențiază puțin de LXX. MT are practic o serie de substantive (literal: „minune sfetnic, Dumnezeu erou, părinte al veacului, prinț al păcii”), care grupate s-ar putea traduce: „sfetnic minunat, Dumnezeu puternic, părinte veșnic, prinț al păcii”. LXX are „se cheamă numele lui înger de mare sfat. Eu voi aduce pace peste prinți, pace și sănătate”. Se observă că traducerea Bibliei Sinodale este una mixtă, combinând ambele versiuni.

Vladimir Petercă observă în calificativele pruncului din MT 4 numiri umane: *sfetnic, erou, părinte și principe* (cunoscute din protocolul de întronare a regelui) care corespund cu 4 calități supranaturale: *minunat, Dumnezeu, veșnic și pace*.

Reținem denumirile de Dumnezeu și Părinte veșnic, care arată, în sens creștin, firea divină a Mântuitorului.

Is. 11:1-13 „¹O Mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un Lăstar din rădăcinile lui va da. ²Și Se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneicredințe. ³Și-L va umple pe El duhul temerii de Dumnezeu. Și va judeca nu după înfățișarea cea din afară și nici nu va da hotărârea Sa după cele ce se zvonesc, ⁴Ci va judeca pe cei săraci întru dreptate și după lege va muștra pe sârmanii din țară. Pe cel aprig îl va bate cu toiagul gurii Lui și cu suflarea buzelor Lui va omori pe cel fără de lege. ⁵Dreptatea va fi ca o cingătoare pentru rărunchii Lui și credincioșia ca un brâu pentru coapsele Lui. ⁶Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioară; și vițelul și puiul de leu vor mânca împreună și un copil îi va paște. ⁷Juninca se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puii lor vor sălășlui la un loc, iar leul ca și boul va mânca paie; ⁸Pruncul de țată se va juca lângă culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor copilul abia înțărcat își va întinde mâna. ⁹Nu va fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfânt! Că tot pământul este plin de cunoștința și de temerea de Dumnezeu, precum marea este umplută de ape! ¹⁰Și în vremea aceea, Mlădița cea din rădăcina lui Iesei, va fi ca un steag pentru popoare; pe Ea o vor căuta neamurile și sălaşul Ei va fi plin de slavă. ¹¹În ziua aceea, Domnul va ridica din nou mâna Sa ca să răscumpere rămășița poporului Său dintre robii din Asiria și din Egipt, din Patros, din Etiopia, din Elam, din Babilon, din Hamat și din insulele mării. ¹²El va ridica steag pentru neamuri și va aduna pe cei risipiți ai lui Israel și va strânge la un loc pe cei împrăștiți ai lui Iuda din cele patru colțuri ale pământului. ¹³Atunci pizma lui Efraim va înceta și dușmanii lui Iuda vor fi zdrobiți. Efraim nu va mai pizma pe Iuda și Iuda nu va mai fi vrăjmașul lui Efraim.”

În aceste profeții se regăsesc mai multe motive.

În primul rând, se face referire la o mlădiță, reluând ideea din *Is. 6:13*. Mlădița simboliza o nouă speranță care urma unei distrugerii (butucul tăiat). De data aceasta se arată că

mlădița reprezintă un urmaș din casa lui David, un rege drept care va restaura regatul. Prin aceasta profetia ar data din perioada exilică-postexilică (cf. așteptările cu privire la Ioaiachin sau Zorobabel pentru reinstaurarea monarhiei), fiind inserată atunci în cartea lui Isaia.

Mlădița sau rădăcina lui David este aplicată la Hristos în *Apoc.* 22:16.

Peste el va odihni Duhul lui Dumnezeu, idee aplicată în NT lui Hristos (cf. *Luc.* 4:14.18).

Darurile respective apar în MT ca fiind 7 (simbol al plenitudinii) formate din 3 perechi plus darul Duhului Sfânt propriu zis:

1. înțelepciunea (ebr. *ḥokmā^h*, gr. *sophia*) = a pătrunde în enigmele vieții; înțelegerea = partea practică a înțelepciunii
2. sfatul = a găsi îndată și întotdeauna o îndrumare potrivită; tăria = a trăi conform sfatului
3. cunoștința = a pătrunde toate lucrurile; temerea (buna cuviință) = partea practică a cunoștinței

LXX și Vulgata adaugă înainte de „frica de Dumnezeu” o a 7-a calitate: pietatea sau buna-credință. Astfel numărul de 7 este alcătuit exclusiv de darurile Duhului.

În ceea ce privește v. 6-9, se reiterează tema paradisiacă: pacea dintre animale, vegetarianismul (ca în *Fac.* 1:29-31), refacerea stării de dinainte de introducerea dizarmoniei dintre om și om (*Fac.* 4:1-16) și dintre om și animale (*Fac.* 9:2).

Comentatorii creștini au interpretat și aceste animale în sens figurat. **Eusebiu de Cezareea:** „Animalele indică cele mai variate naturi omenești”. **Teodoret:** „Prin ferocitatea animalelor, sunt închipuiți oamenii cu moravurile lor: lupul este omul acaparator, iedul indică simplitate și nevinovăție, leul mândrie și forță, taurul (boul) îndrăzneală. În Hristos se înfrățesc toate categoriile de oameni”.

Is. 28:16: „Pentru aceasta așa zice Dumnezeu: „Pus-am în Sion o piatră, o piatră de încercare, piatra din capul unghiului, de mare preț, bine pusă în temelie; cel care se va bizui pe ea, nu se va clătina!”

Textul isaianic despre piatra din capul unghiului va fi folosit în NT aplicat lui Hristos (*Efes.* 2:20; *1Petr.* 2:4-6).

Is. 32:1-5: „¹Iată că un rege va stăpâni prin dreptate și căpeteniile vor cârmui cu dreptate. ²Fiecare va fi ca un adăpost împotriva vântului, ca un liman împotriva vijeliei, ca pâraiele de apă într-un pământ uscat și ca umbra unei stânci înalte într-un ținut însetat. ³Ochii celor care văd nu vor fi închiși și urechile celor care aud vor lua aminte. ⁴Inima celor ușuratici va judeca sănătos și limba celor găngavi va grăi iute și deslușit. ⁵Nebunului nu i se va mai zice că e de neam bun și celui viclean că e mare la suflet.”

Și acest text folosește motivul regelui drept, sub stăpânirea căruia cei slabi sunt întăriți, iar cei răi nu vor mai avea întâietate.